

FRIEDRICH PRINZ: *Frühes Mönchtum im Frankenreich. Kultur und Gesellschaft in Gallien, den Rheinlanden und Bayern am Beispiel der monastischen Entwicklung (4.-8. Jahrhundert)*. München-Wien, R. Oldenbourg Verlag, 1965. 634 s. + kortbilag. DM 125.

ARCHIBALD R. LEWIS: *The Development of Southern French and Catalan Society, 718-1050*. Austin, University of Texas Press, 1965. xviii + 471 s. § 8,00.

De seneste års intensivstudium af den tidlige middelalder har på mange måder bragt hele vor opfattelse af denne periode i støbeskeen. Den foregående generations problemstilling, kontinuitet eller kulturbrud mellem oldtid og middelalder, spiller naturligvis og nødvendigvis stadig en central rolle i debatten, men i andre henseender er man efterhånden blevet mere tilbøjelig til at betone periodens egenart eller til at give en mindre negativ vurdering af den tidligste middelalders samfundsudvikling. Ikke mindst synes de seneste års forskning at pege mod, at der må tillægges udviklingen i det 7. århundrede en central placering. Det kan i denne sammenhæng være tilstrækkeligt blot at minde om den store tobinds kongresrapport om »il carattere del secolo VII in Occidente« (Spoleto 1958), om den engelske historiker J. M. Wallace-Hadrills positive vurdering af samarbejdet mellem kongemagt og kirke for merovingerrigets organisation eller om franskmænden Pierre Richés fine studier over »éducation et culture dans l'Occident barbare«, som særligt understreger periodens egenart i modsætning til senantikens og oldkirkens dannelses- og kulturidealer og dens betydning for den karolingiske renaissance.

Friedrich Prinz' meget store bog føjer sig værdigt ind i denne forsknings-tradition; forfatterens intentioner og undersøgelsesfelt dækkes meget præcist af bogens undertitel: med støtte i en minutøs kortlægning af klostergrundlæggelserne og kulturforbindelserne at beskrive Frankrigs omdannelse fra den senromerske *provincia Gallia* til det middelalderlige karolingerrige. Undersøgelsen er uhyre stofmættet, men den er tillige gennemført med en meget klar fornemmelse for udviklingens hovedtendenser, klostergrundlæggelsernes politiske (også kirkepolitiske), samfundsmæssige og kulturelle betydning. Som helhed falder denne udvikling i tre faser med hver sin geografiske og kronologiske afgrænsning, en senantik-gallisk etape, den irsk-frankiske klosterbevægelse og endelig den angelsachsisk-karolingiske.

I den senantike klosterkultur, som havde sit støttepunkt i Sydfrankrig (men iøvrigt nogenlunde dækkede den gamle provins' kerneområder indtil Somme), og hvis organisation synes at have været meget uensartet og delvis orientalsk præget, får klostret i Lérins efter provinsens reorganisation i 5. århundrede en central organisatorisk og kulturel betydning. Den irsk-frankiske klostergrundlæggelsesbølge indledes af St. Columban omkring 590 i nøje samarbejde med merovingerne, specielt efter rigets reorganisation 611-13, og den bærer præg af den irske udformning af benediktinerreglen. Hvad endelig angår de angelsachsisk-karolingiske klostergrundlæggelser, som indledes af Willibrord omkring 690, og som fuldbyrdes af Bonifacius ved midten af det 8. århundrede, lægger dr. Prinz afgørende vægt på deres geografiske sammenfald med den karolingiske ekspansion mod Øst og missionens nøje samarbejde med de nye magthavere.

Indadtil får denne bølge af klostergrundlæggelser og kirkelig reorganisation sin særlige betydning ved gennemførelsen af de strammere benediktinske regler i ren skikkelse; på den anden side står den karolingiske renaissance i dyb gæld ikke blot til merovingertidens klosterkultur, men også (hvad den franske forsker Jean Hubert iøvrigt allerede har betonet) til klostret i Lérins.

Dr. Prinz' bog fremtræder på alle måder som et centralt og vægtigt bidrag til den løbende diskussion. I metodisk henseende er den betydningsfuld ved sin systematiske kombination af kartografiske og klassiske metoder, som tilsyneladende trækker konturerne i udviklingen meget præcist op. Metodisk interessant er også inddragelsen af den hagiografiske litteratur under andre og nye synsvinkler end de traditionelle. Medens den czekiske historiker František Graus i en omfattende og ganske inspirerende studie over »Volk, Herrscher und Heiliger im Reich der Merowinger« (Prag 1965) udnyttede den hagiografiske litteratur fra socialhistoriske synspunkter, tillægger Prinz den merovingiske og karolingiske hagiografi en væsentlig funktion i omdannelsen af det hedensk-frankiske aristokrati til en middelalderlig adel med plads i det kristne samfund – bl.a. i det kirkelige samarbejde, som også han tilmåler afgørende vægt.

De tre elementer i klostergrundlæggelserne har hver sin farve og også hver sin samfundsmæssige placering; de påvirker nok hinanden gensidigt, men brudfladerne fremtræder ikke mindre prægnant. I de frankiske klostergrundlæggelses kronologiske og regionale ekspansion fra Nord til Syd ser forfatteren et udtryk for det egentlige middelaldersamfunds fremtrængen. Sydgallien bevarede meget længe sit senantike præg, og det lod sig kun med meget store vanskeligheder og meget langsomt og ufuldstændigt indordne under den karolingiske statsorganisation. At den samfundsmæssige udvikling i Sydfrankrig efter 7. århundrede ikke følger helt samme mønster som karolingerrigets kerneområder er ingen forskningsmæssig nyhed; Archibald Lewis gør således næppe sine ikke helt få og ubetydelige forgængere (Leonce Auzias, Charles Higuenet, Rob. Boutruche, R. de Abadal i de Vinyals og andre) fuld ret, når han sætter sig som mål »to fill the void«, som de har efterladt sig ved ikke at give en dækkende fremstilling af den sydfranske kulturs særpræg i forhold til det territorielt atomiserede og feudaliserede Nordfrankrig, især området mellem Loire og Rhinen.

Med udgangspunkt i en – iøvrigt ikke altfor dybtgående – fremstilling af det sydfranske samfund og dets organisation ved begyndelsen af 8. århundrede skildres den karolingiske erobring og reorganisation, samfundets gradvise, men ufuldstændige omformning under indflydelse af karolingerrigets opløsning og feudalismen. Hovedresultatet er dog, at det sydfranske samfund og den spanske mark under alle tilskikkelser bevarede sit særpræg, hvis hovedelementer var til stede allerede i merovingertidens gallo-romanske samfundsorden. Samfundet feudaliseres og territorialiseres ikke i samme udstrækning som Nordfrankrig, jordbesiddelsen bevarer i stor udstrækning sin allodiale karakter og både militærorganisation, forvaltning og retspleje må formes over en anden læst end i Nordfrankrig, hyppigt ved kollektive aftaler eller institutioner; endelig bevarer dette område romersk og visigotisk ret.

Det afgørende element bliver således det sydfranske og katalanske samfunds manglende evne til eller modvilje mod at absorbere impulserne fra karolingerrigets organisation og fra feudalismen, men også det karolingiske styres bri-

stende evne til at omforme det sydfranske samfund i sit eget billede. Archibald Lewis' bog fremlægger et overmåde omfattende konkret materiale, hvorimod der vil kunne rettes mange og væsentlige indvendinger mod hans argumentation. Først og fremmest er den mange steder for usammenhængende og upræcis. Mest vellykket er formodentlig forfatterens dokumentation af anvendelsen af *aprisio*-systemet (bosættelse på særlige vilkår af kolonister, oftest på nyopdyrket område), hvis udbredelse og betydning har været omstridt. Mindre præcis er analysen af den specielt sydfranske anvendelse af begreberne *beneficium* og *precarium*, som ifølge Lewis her ikke forbindes med militære eller administrative forpligtelser for indehaveren, men får karakter af forpagtning; uklart er det ligeledes, om forfatteren mener, at der opstår – formelt eller i praksis – nogen forbindelse af *beneficium* og *fidelitas*. Selvom vi således finder spor af karolingeriget og den fremvoksende feudalisme også i disse egne, er Archibald Lewis tilbøjelig til at mene, at de karolingiske magthavere – trods den genstridighed, de mødte i Aquitanien og Narbonnais – indrømmede hele området vidtstrakt autonomi og bevidst respekterede dets specielle former; han synes dog ikke at være i stand til at give en rationel forklaring af sit resultat, og under alle omstændigheder skal man sikkert være varsom med at overvurdere det karolingiske centralstyres muligheder for overhovedet at skabe en blot nogenlunde effektiv forvaltning eller kontrol med den lokale forvaltning.

Archibald Lewis' bog er på én gang overmåde stofmættet og overordentlig kontant; den tynges ikke af noget virkeligt forsøg på analyse, hverken i detaljen eller i helheden. Kendsgerningerne føjes i rækkefølge ind i en ramme, som i hvert fald for en umiddelbar betragtning giver en plausibel sammenhæng, men som også får ikke så lidt præg af geometrisk harmoni. Det betyder ikke, at Lewis' bog kan frakendes stof og synspunkter, som ved mere nærgående analyse kan vise sig frugtbare, men forfatterens ambitiøse interesse for helhed og mønstre i den historiske udvikling har nødvendigvis måttet foregå på bekostning af fordybelse og analyse.

E. LADEWIG PETERSEN

H.-J. BARTMUSS: Die Geburt des ersten deutschen Staates. Schriftenreihe des Instituts für deutsche Geschichte an der Martin-Luther-Universität Halle-Wittenberg, hrsg. v. L. Stern, Bd. 2. Berlin, VEB Deutsche Verlag der Wissenschaften, 1966. 294 s. 46 MDN.

Berettigelsen af denne afhandling beror udelukkende på forfatterens forsøg på at omfortolke den tyske statsdannelse i begyndelsen af det 10. århundrede på aktuelt, marxistisk grundlag. Forfatteren gennemgår meget omhyggeligt den hidtidige udforskning af dette område, og på en måde, som forekommer unødigt aggressiv. Specielt får de »borgerlige« og »klerikalt-imperialistiske« middelalderforskere på vestsiden af jerntæppet adskillige svovlduftende bredder. Alle hidtidige tolkningsforsøg manes i jorden, fordi borgerlige historikere efter forfatterens målestok i virkeligheden ikke er nået udover de middelalderlige historieskriveres horizon og problemstillinger; klerikalt-imperialistisk er den vesttyske efterkrigsforskning, fordi den har forsømt sine nationale opgaver for